

VIOLA

HERCEG JÁNOS

Volt egy asszony, Violának hívták, s oly szép volt, de olyan szép, hogy aki férfi egyszer meglátta, örökre szerelmes lett belé. Attól fogva annak nem kellett más nő, csak a fekete Violáról ábrándozott. Mert különben elérhetetlen volt, mint régen a szent életű apácák, akik szívük minden érzelmét alázatba, testük sanyargatásába fojtották, s jöhettek a madarak, Assisi kék ege alól sebesen szállva, Szent Ferenc igéivel a csőrükben, fel se néztek rájuk.

Egyébként kovács volt az ura, bőrkötényben állt műhelye ajtajában, s hol tüzes vérű paripákat vezettek elébe, hogy megpatkolja őket, hol meg göthös gebéket, már amilyenek a szegény emberek lovai lehettek. Nem válogatott. Azt tartotta, hogy a mesterségben mindent vállalni kell, dicsekvés vagy zokszó nélkül, mert csak úgy méltó az ember a munkájára.

Hanem amikor egy-egy ritka szép, büszke ménnel jelentek meg előtte, hátraszólt a konyhába, hívta a feleségét, hadd lássa. Ahogy az együtt élő emberek mindent megosztanak maguk között, örömet és bánatot is. És az asszony összecapta a kezét, úgy kiáltotta:

— De szép vagy, de szép vagy! Örülök, hogy látlak!

S a lovak, mintha megértették volna a szavait, boldogan nyihogtak és nyerítettek, kényesen felvágva fejüket, hogy selymes sörényükön végigfolyt a nap fénye. A kovács meg csak állt nevetve, kezében a tüzes patkóval meg a kalapáccsal, eszébe se jutott féltékenynek lenni egy lóra. Dehogy sejtette, hogy az éjszaka mélyéből egyszer csak odaüget háza ablaka alá, új patkóval a patáján a nappali ló, és Viola, mint az árnyék, kisurran mellőle a paplanos ágyból, hogy a választott ló hátára pattanva elvágtsasson valahova. Ahogy volt, egy szál ingben és mezítláb, fel se tűzve a fekete haját.

Fiatal asszony volt még, vékony derekú és kemény húsú, piros

szájában a fogak, mint a gyöngysor, ezért nem vette zokon a kovács, hogy meddő és sok év után se tudott neki egy erős fiút szülni. Ellenkezőleg, még sajnálta is meg dédelgette, amikor reggel fáradtan, mélykék karikákkal a szeme alatt kibújt az ágyból, hogy feltegye neki a kávé.

— Maradj csak, Violám, maradjál — mondta neki —, majd megleszek én szalonnán meg kenyéren. Te csak ájudj még!

De az asszony legalább ebben tudta, hogy mi a jó feleség dolga. Finom ebédeket főzött az urának, babot csülökkel, káposztát marhadagadóval, és megfoltozta neki este a kék ingeit, ha eiszakadtak. Nem volt az egész végtelen pusztán még egy ember, akiről így gondoskodott a feleség.

Éjszaka azonban fölült a lóra, amely épp megtetszett neki, és hajnalig nem jött haza.

Évekig ment ez így, amíg csak meg nem betegedett a kovács, úgyhogy ágnak esett, s jöhettek aztán a doktorok Budapestről meg Bécsből, segíteni egy se tudott rajta. Az asszony egész nap sírt, mert rettentően bántotta a lelkiismeret, s attól fogva a legszebb lipicai csődör is hiába nyerített az ablaka alatt éjszaka, nem mozdult el az ura mellől. Hanem egyszer egy öreg fiákeres ló, kimustrált gidrán, aki valamelyik doktort hozta ki a városból, megfordult a rúd mellett, és azt mondta a lovak nyelvén:

— Majd én eljövök érted, és elviszlek az ördöghöz, aki minden dologban jártas, talán az segíteni tud az uradon. Ha az nem, akkor elmegyünk az istenhez, hadd essen meg az Úr szíve rajtad.

— Jaj, jaj — sikongott Viola, aki még mindig szép volt —, nem akarok vétkezni többé! Hagyjál békén elszáradni engem!

— Ne félj tőlem — felelte a ló. — Nem kívánok én tőled semmit. Vén vagyok, kicsit már kehes, a szőröm is hullik, csak abban a tudatban szeretnék megdöglenni, hogy jót tettem neked.

Erre aztán a szegény asszony herbateát itatott egy este az urával, borogatást tett gyengéden a homlokára, szépen betakarta, s amikor a zörgő csontú gebe megjelent az ablak alatt, elment vele.

Azt persze nem lehet mondani, hogy az valami szélsébesen vágatott, mint az erős fiatal mének, akik megtetszettek Violának. És micsoda tájakra vitték azok, nagy ég, milyen tündéri vidékekre! Tölgyerdők selymes tisztásán heveredtek le a holdfényben, ahol Oberon kürtje szólt a fák között, máskor távoli tengerek árapályában ügettek, ügyet se vetve a szirénekre, akik édes szavakkal

csalogatták őket a mélyebb vizekre, s egyszer a kentaurók földjén Thesszáliában maga a király fogadta őket, hogy egy testté válva végleg ottmaradjanak, de a kovács szép felesége hallani sem akart róla. Őt a puszta vonzotta, s talán a kovács a füstös műhelyével, ki tudja, miért.

A fiákeres ló viszont városok kockakövei fölött kocogott vele, ülni se volt jó rajta, még fel is törte alsótestét a gebe csontos gerince. De hát mit meg nem tesz egy jó feleség az uráért!

— Messze van még a pokol? — jajdult fel, amikor már úgy crezte, hogy nem bírja tovább, de a ló megnyugtatta:

— Mindjárt ott leszünk!

Úgy is volt. Csakhamar megálltak egy palota előtt, s ahogy megálltak, kinyílt előttük a nagy vaskapu. A portás elébük jött, tisztelgett, és megkérdezte, hova parancsolnak menni. Mikor megmondták, hogy magához Belzebubhoz, amaz fellapozott egy nagy-könyvet, mutatóujjával végigszaladt a sorokon, aztán felkiáltott:

— Viola! A szép fekete kovácsné, ugye?

Így aztán hamarosan az ördög elé került az asszony. Igen kedvesen fogadta a nagy úr, a vastag szivart is kitette a szájából, s az ott füstölgött magában a hatalmas asztal végén, amely mögött ült.

Ami meglepte Violát, az volt, hogy egyáltalán nem látszott ördögnek. Úgy volt öltözve, mint odahaza a tekintetes úr, s milyen finoman szólt hozzá, amikor gyűrűs ujjával helyet mutatott neki, hogy leüljön:

— Beszéljen, kedvesem, mi a baj?

— Jaj, nagyságos uram — fakadt sírva a kovácsné —, én már magam se tudom, hova legyek az én nagy bajommal! Szegény uram se élő, se holt, hetek óta fekszik, és amit megetetek vele, nem marad meg benne. Már attól félek, hogy az uraság egy napon megunja a félholt embert, és kitesz bennünket a pusztáról, akkor hova megyek vele az idegen világba?!

— Hát az könnyen megtörténhetett volna, ha nem jön hozzám — felelte az ördög, és visszatette szájába a szivart. — De majd intézkedem, hogy erre ne kerüljön sor. És elküldöm a legjobb doktort, hogy talpra állítsa az urát. Mi van még?

— Semmi más, kezét csókolom! — felelte Viola boldog reménykedéssel. — Mivel tartozom a nagyságos úrnak?

— Ugyan kérem — felelte amaz. — Rég ki van fizetve minden.

Az asszony nagyot nézett, hogy az meg hogyan lehetséges, de az

ördög már kísérte is az ajtóhoz, mert odakinn addigra hosszú sorok váraakoztak, mindenféle ember és nagyon sok nő.

— Na, mi volt? — kérdezte az öreg ló, amikor a palota vaske-
rítésétől elkötötte és felült rája. — Megígérte, hogy meggyógyítja
az uradat?

— Azt mondta, majd intézkedik.

— Ha azt mondta, akkor úgy is lesz.

Azzal aztán repültek a sötét éjszakában tengereken és hegyeken
át, s az asszony összehúzta magán a kendőjét, mert nyirkos őszi
szелеk kezdtek fújdogni, s a csillagok is fagyosan reszkettek az
égen.

Harmadnap megjelent a pusztán egy fiatal úriember, azt mondta,
doktor, s eljött, hogy meggyógyítsa a kovácsot, mert hallotta, hogy
beteg.

Mikor bevezette a szobába, a doktor köszönésképpen nagyot kiál-
tott:

— Hasz mure kar!

— Hasz mura pele! — felelte a kovács, és kék ingében mosolyog-
va ült fel az ágyban, mintha máris kutyabaja volna.

És nem is volt, mert harmadnapra felkelt, és szokatlanul rideg,
parancsoló hangon szólt rá a feleségére:

— Viola! Főzzél le nekem egy sonkát meg hat tojást kemény-
re, mert éhes vagyok, mint a farkas.

Az asszony kicsit csodálkozott, hogy ennek egyszerre mekkora
étvágya lett, de megfőzte a sonkát meg a tojást, amit a kovács
egy ültében bekebelezett, s egy üveg bort is megivott rája. Este
meg kerékpárra ült, és bekarikázott a faluba, hogy a nagykocsmá-
ban kuglizzon. Hajnalban vetődött haza, s azt már meg se tudta
a felesége, hogy a kocsmárosné tíz óra felé kituszkolta a részeg
legényeket, behúzta a kocsmajtó mindkét szárnyát, és aztán fel-
csalta a kovácsot magához az ágyba.

De megtudott egyebeket. Mert a szeme láttára állt oda cicázni a
kastélybeli szobalánnyal, úgyhogy annak el is csúszott fején a hó-
fehér pártája, és az arca olyan piros lett, mint a pipacs. És az se
volt elég neki, mármint a nagy keblű kocsmárosné meg az a hely-
re-Kati szobalány, akinek minduntalan dolga akadt lenni a műhely-
ben, de még a fájós lábú öreg szakácsné is, Mária nénit se hagyta
békén, mintha az isten valamennyi teremtett nője kevés lett volna
neki, éppen csak a feleségére nem volt gusztusa többé.

— Jaj, istenem — sírdogált magában Viola, aki már csak árnyéka volt a régi szép asszonynak, és a halántékán őszülni kezdett —, hogy tudnám visszahódítani magamnak ezt az embert?

Mert akkor már úgyszólván sose volt otthon a kovács, a műhelyét is elhanyagolta, s a munkája sem ért semmit. Az uraság nehéz igavonó muraközi lovait még csak megpatkolta valahogy, de már a ficánkoló fiatal ménekhez semmi türelme nem volt, úgyhogy azokat máshova kellett vinni.

Egy este aztán dobogás hallatszott az ablak alól, s az asszony azt hitte valamelyik tüzes mén kereste fel újra, pedig akkor már réggen messze elkerülték mind, s ő se kíváncsozott utánuk.

— Viola! — szólalt meg a vén fiákeres ló az abiak alatt. — Eljöttem, hogy megnézzelek, minden rendben van-e veled.

— Jaj, dehogy van, dehogy van! — nyitotta ki a kovácsné az ablakot, és kiöntötte szíve minden bánatát. — Az ördög túl jól intézte el a dolgot.

-- Hát ha így van csakugyan — felelte a szőrét hullató, kehes gebe —, ne húzzuk-halasszuk az időt, gyere, menjünk el az úristenhez.

A kovács persze most se volt otthon, valahol egy nővel ette a fene, s Viola nem soká váratott magára. Bebújt a réklijébe, fekete kendőt kötött a fejére, s lehajtott fejjel, bűnbánattal a szívében, ahogy már illik, ha az ember az isten elé megyen, felült a lóra.

Most nem kellett soká nyargalni, s amerre az útjuk vitte őket, az mind-mind ismerős vidék volt. Búzatáblák meg vadzöld kukoricaföldek terültek el alattuk, néha egy-egy kaszáió, sarjúrendjeik között vékony ezüst csíkban futott a kis folyó, s a tornyos kastélyok körül hosszan sorakoztak az alacsony cselédházak. Viola fel is kiáltott magában az ismerős birtokok fölött:

— A Schlézinger tekintetes úr! A Gyilasánovics Pursi! A Lenbach Franci! Jaj, hát hova visz maga engem?

— No csak várjál! Még egy kis türelem, és ott leszünk! — felelte a ló.

És tényleg. Egy kis akácós állt ezüst leveleivel a holdfényben, amikor kezdtek alábszállni, megkerülték a magas kútágast, átrepültek a kiterjedt szérűskert fölött, s az egyik hosszú cselédház legvégén ereszkedtek a földre.

Egy kicsi kis ablakban világosság látszott, az alatt fölnyerített a ló. És mindjárt utána hangosan köszönt, mert kinyílt az ajtó:

— Jó estét, Pista bácsi!

Egy hitvány kis öregember állt meg az ajtóban. Zsíros kalapja a szemébe húzva, kék ingben, vásott csizmával a lábán.

— Tik vagytok? — mondta csendesen. — Egy kicsit várjatok, hogy megnézzem a bivalyokat, mielőtt lefekszem!

Kijött a házból, és lassan, öregesen elindult az istállók felé. Olyan volt, mint minden kiszolgált öreg cseléd, szikkadt arcából lelógott a bajsza.

— Ő fog bennünket elvezetni az isten elé? — kérdezte Viola.

— Dehogyan vezet el! Hiszen ő az isten! — felelte a ló.

— Nahát! — csapta össze kezét az asszony. — Sose hittem volna!

És hosszan utánanézett a csillagok fényénél.

— Csak azt sajnálom — mondta még a ló —, hogy elfelejtetem szólni, vegyél magadhoz egy kis szalonnát, oldalast, vagy amit már találsz, mert elég vékony kenyéren él szegény öreg! De most már mindegy! Talán meg is szokta ezt az életet azóta, hogy ideszorult, mivel már másra nem való, csak arra, hogy a bögölyöket hajtsa a bivalyokról.

Azzal, mint aki tudja, mi a dolga, megállt egy fánál, hogy Viola megkösse és magára hagyja.

A csöppnyi zugban, ahova az öreg Violát vezette — aki még mindig nem tudta elhinni, hogy ez az isten —, egy kecskelábú asztal volt meg egy lóca subával letakarva. Az asztalon vizeskancsó meg egy csajka.

— Így él Pista bácsi? — kérdezte, mint aki nem akar hinni a szemének.

— Így! — felelte az öreg egyszerűen. — Miért? Hogy éljek?

Térdére fektette bütykös, kékeres kezét, és elmosolyodott.

— Én meg azért jöttem, mert nagy bajban vagyok! — Mondta az asszony, s hamarjában nem is tudta, hogy folytassa. Az öreg segítette ki a zavarából, amikor azt felelte, csak úgy maga elé.

— Mindenkinek megvan a maga baja.

— Igen, de azért az mégiscsak sok, amit az uram művel. Leadja magát mindenféle nővel, és elhanyagolja a műhelyét.

— Előfordul ilyesmi — szólt csendesen az öreg.

— De az is lehet, hogy megérdemeltem — húzta szorosabbra álla alatt a kendőt Viola. — Tüzes ménekért hagytam ott éjszákánként...

Kis ideig várt, mert nem tudta, hogy is folytassa.

— És az szép volt? — csillant fel az öreg szeme.

— Mint az álom! — szaladt ki őszintén az asszony száján.

— Na látod! — mondta az öreg olyan nyugodtan, mintha Viola vallomásában nem lett volna semmi természetellenes. — És most elmúlt?

— Micsoda? — nézett rá értetlenül az asszony.

— Hát az az álom!

— El, már régen! — sírta el magát.

— Minden elmúlik — felelte amaz. — Az élet is.

Erre már se kérdezni, se mondani nem lehetett semmit. Csak ültek egymás mellett szótlánul. Az isten fáradtan szuszogott, s néha hátratólta kalapját, hogy a fejét megvakarja. A nyitott ajtón át hallani lehetett az éjszaka csendjét tücsökciripeléssel és távoli kutyaugatással. A fához kötve meg ott állt fejét búsan lógatva a fiákeres ló.

— Mást nem tud mondani? — dugta vissza keblébe zsebkendőjét Viola, mert már nem kellett sírnia. — Evvel menjek el?

— Mindent megmondtam — volt a válasz. — Ismered a járást visszafelé? Mert a ló alighanem ittmarad. Ez volt az ő utolsó útja. A cigány Nikola már várja a bőrért. Te meg csak menj, mindig a folyó mellett.

— Köszönöm, Pista bácsi! — mondta az asszony olyan nyugalommal, amilyen nyugodt még soha életében nem volt.

És azzal elindult a csillogó víz partján. Sietnie kellett, mert a fák lombjaiból lassan már áradni kezdett a szürkület. Sietnie kellett, hogy reggelre hazaérjen.